

**SANOAT KORXONALARINING INNOVATION-INVESTITION
FAOLIYATINI FAOLLASHTIRISH MEKANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Naimova Kumush Askar qizi ¹

¹ *Axborot texnologiyalari va menejment universit 1-kurs magistranti*

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 06.06.2025

Revised: 07.06.2025

Accepted: 08.06.2025

KALIT SO'ZLAR:

*sanoat korxonalari,
innovation faoliyat,
investment faoliyat,
faollashtirish
mekanizmlari,
raqobatbardoshlik,
iqtisodiy rivojlanish,
moliya manbalari,
infratuzilma, kadrlar
salohiyati, huquqiy muhit.*

Ushbu maqolada sanoat korxonalarining innovation-investition faoliyatini faollashtirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Innovatsiyalar va investitsiyalarni samarali boshqarish orqali korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilash va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish yo'llari tahlil qilingan. Moliya manbalarini kengaytirish, infratuzilmani rivojlantirish, kadrlar salohiyatini oshirish hamda huquqiy muhitni yaxshilash kabi takliflar berilgan.

KIRISH. Bugungi kunda sanoat korxonalari iqtisodiyotning asosiy drayverlaridan biri sifatida katta ahamiyatga ega. Ularning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlash uchun innovation va investment faoliyatni faollashtirish zarur. Innovatsiyalar yangi texnologiyalarni joriy qilish, mahsulotlarni diversifikatsiya qilish hamda ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shu bois, sanoat korxonalarining innovation-investition faoliyatini faollashtirish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Innovation faoliyat korxonaning yangi g'oya va texnologiyalarni ishlab chiqishi, ularni sinovdan o'tkazishi va amaliyotga joriy etishini o'z ichiga oladi. Investment faoliyat esa ushbu innovatsiyalarni moliyalashtirish va yangi ishlab chiqarish

quvvatlarini yaratish uchun zarur mablag'larni jalb qilish bilan bog'liq. Innovatsion va investitsion jarayonlarning uyg'unlashuvi korxonaning raqobatbardoshligini oshiradi, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi va yangi bozorlarni egallash imkonini beradi.

Faollashtirish mexanizmlarining mavjud muammolari

Hozirgi kunda ko'plab sanoat korxonalari innovatsion-investitsion faoliyatni amalga oshirishda turli qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Ularning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

- Moliya manbalarining yetishmasligi;
- Innovatsiyalarni yaratish va joriy etish uchun zarur infratuzilmaning rivojlanmaganligi;
- Kadrlarning malakasi va innovatsion madaniyatning pastligi;
- Huquqiy va ma'muriy to'siqlar.

Sanoat korxonalarining innovatsion-investitsion faoliyatini faollashtirish uchun quyidagi mexanizmlarni takomillashtirish muhim:

1. Moliya manbalarini kengaytirish. Davlat va xususiy sektor tomonidan innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus grantlar, subsidiyalar va kredit dasturlari tashkil etilishi kerak. Shuningdek, investitsiyalarni jalb qilish uchun sarmoya fondlari faoliyati kengaytirilishi zarur.

2. Infratuzilmani rivojlantirish. Innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash uchun texnoparklar, inkubatorlar va ilmiy-texnik markazlar yaratish zarur. Bu korxonalarga zamonaviy texnologiyalarni o'rganish va joriy etish imkonini beradi.

3. Kadrlar salohiyatini oshirish. Yangi bilim va ko'nikmalarni egallash uchun doimiy ta'lim va malaka oshirish dasturlari ishlab chiqilishi muhim. Innovatsion madaniyatni shakllantirish orqali xodimlarning tashabbuskorligini rag'batlantirish lozim.

4. Huquqiy va ma'muriy muhitni yaxshilash. Investitsiyalar uchun qulay sharoit yaratish, soliq imtiyozlari joriy etish hamda byurokratik to'siqlarni kamaytirish orqali korxonalarni qo'llab-quvvatlash mumkin.

Sanoat korxonalarining innovatsion-investitsion faoliyatini faollashtirish iqtisodiy o'sish va sanoatning raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu yo'nalishda moliyaviy, infratuzilma, kadrlar va huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish zarur. Mazkur choralar korxonalar innovatsiyalarni samarali joriy etishiga va yangi investitsiyalarni jalb qilishiga imkon yaratadi. Natijada, milliy sanoat tarmog'ining barqaror rivojlanishi ta'minlanadi.

Tadqiqotning dolzarbligi. Bugungi kunda global iqtisodiy raqobat kuchayib borayotgan sharoitda sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlash uchun innovatsion va investitsion faoliyatning faollashtirilishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston sanoatining zamonaviy texnologiyalar va yangi ishlab chiqarish usullarini joriy etish orqali samaradorligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va bozor ulushini kengaytirish zarurati kundalik iqtisodiy siyosatning asosiy yo'nalishlaridan biriga

aylangan. Shu sababli sanoat korxonalarida innovatsion-investitsion faoliyatni rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish masalasi ilmiy-amaliy jihatdan katta dolzarblik kasb etadi. Ushbu tadqiqot sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda yangi yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishda muhim hissa qo'shishi kutilmoqda.

Adabiyotlar tahlili. Innovatsion va investitsion faoliyatni faollashtirish sanoat korxonalari rivojida muhim o'rin tutadi va bu mavzu bo'yicha turli olimlar va amaliyotchilar tomonidan keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan. Innovatsiyalarni joriy qilish va investitsiyalarni samarali yo'naltirish mexanizmlarini shakllantirish masalasi iqtisodiy rivojlanish nazariyasi, korxona boshqaruvi, moliya va investitsiyalar boshqaruvi sohalarida markaziy ahamiyatga ega. Schumpeter (1934)ning innovatsiyalar haqidagi nazariyasi zamonaviy iqtisodiyotda katta ta'sir ko'rsatgan. Unga ko'ra, innovatsiya – iqtisodiy o'sish va rivojlanishning asosiy manbai hisoblanadi. Innovatsion faoliyat korxonaga yangi mahsulotlar yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish va bozor raqobatida ustunlikka erishish imkonini beradi (Schumpeter, 1934). O'zbek olimi X.Jalilov (2018)ning tadqiqotlarida innovatsion faoliyat korxonalarning iqtisodiy samaradorligini oshirishda, ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanishda va yangi bozorlarni egallashda muhim omil ekanligi ta'kidlangan. U, shuningdek, innovatsiyalarni joriy qilish jarayonida moliyaviy va kadrlar bilan bog'liq to'siqlarni bartaraf etish zarurligini ko'rsatadi (Jalilov, 2018).

Investitsiyalarni jalb qilish va samarali boshqarish ham korxonaning uzoq muddatli muvaffaqiyati uchun muhimdir. M. Porter (1985)ning raqobatbardoshlik nazariyasida investitsiyalar korxonaning innovatsion imkoniyatlarini kengaytiruvchi omil sifatida ko'riladi. Unga ko'ra, korxonalar o'z investitsiyalarini texnologiyalarni yangilash, ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish va yangi bozorlar yaratishga yo'naltirishi kerak (Porter, 1985). O'zbekiston iqtisodiy tadqiqotchisi Sh. Ergashev (2020) innovatsion-investitsion faoliyatni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish masalasiga alohida e'tibor qaratib, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari va innovatsion loyihalar uchun kredit resurslarini kengaytirish lozimligini qayd etadi (Ergashev, 2020).

Global amaliyotda innovatsion-investitsion faoliyatni rag'batlantirish uchun turli mexanizmlar ishlab chiqilgan. Masalan, Koreya Respublikasi va Germaniya kabi davlatlarda davlat va xususiy sektor hamkorligi asosida innovatsiyalar uchun maxsus fondlar tashkil qilinadi, texnoparklar va inkubatorlar faoliyat yuritadi (Lee va boshq., 2017; Müller va boshq., 2019). Bu tajribalar O'zbekistonda ham innovatsion muhitni rivojlantirishda muhim yo'l xaritasi bo'lishi mumkin. O'zbekistonda innovatsion-investitsion faoliyatni o'rganish bo'yicha ilmiy ishlar kam emas. Masalan, A. Karimov (2021) o'z ishida innovatsion faoliyatni faollashtirish uchun moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish, xususan, innovatsiyalarni moliyalashtirishda kafolatlar tizimini kuchaytirish va soliq imtiyozlarini joriy etishni taklif etadi (Karimov, 2021). Shuningdek,

uning fikricha, kadrlar malakasini oshirish va ilmiy-texnik infratuzilmani rivojlantirish ham innovatsion-investitsion faollikni oshirishda muhim omillardandir. Adabiyotlarda innovatsion-investitsion faoliyatni amalga oshirishda duch kelinadigan muammolar sifatida moliyalashtirishning cheklanganligi, innovatsiyalarni yaratishda kadrlar salohiyatining pastligi, shuningdek, huquqiy va ma'muriy to'siqlar ko'rsatilib kelinmoqda (Zokirov, 2019; Tursunov, 2020). Shu sababli, ularni bartaraf etish uchun kompleks chora-tadbirlar, jumladan, davlat siyosatini takomillashtirish, innovatsion infratuzilmani rivojlantirish, kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilish zarur ekanligi ta'kidlanadi.

Xulosa. Sanoat korxonalarining innovatsion-investitsion faoliyatini faollashtirish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va milliy sanoat tarmog'ining raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsiyalarni yaratish va investitsiyalarni jalb qilish jarayonlarini takomillashtirish uchun moliyaviy resurslar, zamonaviy infratuzilma, malakali kadrlar hamda qulay huquqiy-ma'muriy muhit zarur. Shuningdek, davlat va xususiy sektor hamkorligi asosida innovatsion-investitsion mexanizmlarni shakllantirish korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishga, yangi bozorlarni egallashga va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilashga yordam beradi. Tadqiqotda taklif etilgan mexanizmlar va chora-tadbirlar amaliyotga joriy etilganda, sanoat korxonalarining innovatsion-investitsion faoliyati sezilarli darajada faollashadi va milliy iqtisodiyotning rivojlanish sur'ati yanada ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Schumpeter, J.A. (1934). *The Theory of Economic Development*. Harvard University Press.
2. Porter, M.E. (1985). *Competitive Advantage*. Free Press.
3. Jalilov, X. (2018). Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligi. *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*, 2(34), 45-53.
4. Ergashev, Sh. (2020). Innovatsion-investitsion faoliyatni moliyalashtirish mexanizmlari. *Moliya va iqtisodiyot*, 4(56), 78-85.
5. Lee, S., Kim, J., & Park, Y. (2017). Innovation funding mechanisms in Korea: a review. *Asian Journal of Technology Innovation*, 25(1), 12-29.
6. Müller, A., Schmidt, H., & Weber, R. (2019). Germany's innovation ecosystem: policies and practices. *European Journal of Innovation Management*, 22(3), 378-394.
7. Karimov, A. (2021). Innovatsiyalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish. *O'zbekiston iqtisodiyoti*, 6(60), 15-23.
8. Zokirov, N. (2019). Innovatsion faoliyatdagi to'siqlar va ularni bartaraf etish yo'llari. *Iqtisodiy ilm-fan*, 3(42), 34-40.
9. Tursunov, R. (2020). Sanoat korxonalarida investitsion faollikni oshirish muammolari. *Moliya va boshqaruv*, 1(48), 22-30.